

1964

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 1764

Kosienice

1 Dane ogólne

1.1 p-ta Kosienice
Gmina Żurawica
pow. Przemysł

1.2 Użytkownik

Państwowy Fundusz Ziemi

1.3 Położenie

Ogrody położone są na skraju wsi od strony południowo-wschod-
niej na obszarze równinnym lub lekko pochylonym w kierunku
potoku ~~skłonie~~ skłonie.

1.4 Powierzchnia

9 ha łącznie z sadem i stawami, bez terenów byłego ośrodka
gospodarczego.

2 Analiza historyczna

2.1 Ogrody krajobrazowe założone w XVIII wieku na znacznie
starszym materiale historycznym, w rozplanowaniu przestrzen-
nym wykorzystano duże skupienie starodrzewia dębowego o
pochodzeniu naturalnym /resztki poleśne /. Obok starodrzewia
dębowego dominującym elementem były duże założenia wodne
~~które~~ /dominujący element stanowiły rozległe stawy wodne/
w dolinie potoku "Olszynka" w kierunku których otwierały
się z centralnej części parku oraz płaszczyzn trawnikowych
rozległe widoki na lustro wodne oraz przeciwległy brzeg
pokryty zbiorowiskami leśnymi.

Od strony północnej zachowały się w najbliższym otocze-
niu byłego dworu umocnienia ziemne o charakterze obronnym.

W połowie XX wieku nastąpiło zmniejszenie się powierz-
chni ogrodów, w wyniku parcelacji oraz zajęcia ogrodów warzyw-
nych pod działki budowlane.

W układzie przestrzennym zachowany jest wyraźnie trójczłonowy podział. Centralną część środkową zajmuje park właściwy, naprzeciw którego występowały stawy dolne, po lewej stronie ogrody użytkowe / sad owocowy / oraz ośrodek gospodarczy, niewielkie ogrody warzywne po prawej stronie ogrody użytkowe /warzywne / oraz wieś. W parku właściwym tj. na osi głównej dworu rozciągał się rozległy widok na staw a po stronie lewej rosło do dzisiaj zachowany kilku-wiekowy starodrzew dębowy, po prawej zaś lipowy. W najbliższym otoczeniu dworu nasadzenia pochodzące głównie z drugiej połowy XIX wieku oraz z XX wieku obejmowały rzadsze gatunki drzew obcego pochodzenia.

2.2 Stare plany.

Kosienice 1850. Fotokopia planu katastralnego /Archiwum Wojewódzkie w Rzeszowie Oddział Terenowy w Przemyślu /. Zawiera oznaczenie: dworu murowanego i części drewnianej, ośrodka gospodarczego, układu komunikacyjnego, założen wodnych oraz ogrodów użytkowych, warzywnika i sadu.

2.3 Kosienice 1852. Fotokopia planu katastralnego /Archiwum Wojewódzkie w Rzeszowie Oddział Terenowy w Przemyślu /.

2.4 Właściciele

Adam Stadnicki /w pozwowie XIX wieku / "Parafię rzym.-kat. w Kosienicach fundował w 1399 r. Konrad de Monsterberg ze Śląska, dziedzic Kosienic, Boratyna i Zabłociec". Wieś tę posiadali po kolei: Boratynscy, Duńkowscy, Zarkowie, Drohojowscy, Stadniccy.

3

Opis obecnego układu przestrzennego

3.1 Rozległe ogrody krajobrazowe z dużym skupieniem starodrzewia dębowego i lipowego pochodzącego z resztek poleanych położone nad potokiem Olszynką oraz rozległymi kiedyś

^{1/} Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego T.IV.s.459-460, r. 1883.

stawami /ryc.1 /.

Obok dębu szypułkowego, pomnikowe lipy pochodzące z XVIII lub początku XIX wieku nadają parkowi widok szczególny, i są obecnie jednym z najlepiej zachowanych elementów o znaczeniu historycznym. Spalenie dworu w okresie pierwszej wojny światowej spowodowało pewien regres w utrzymaniu oraz w rozbudowie ogrodów, największe zaś zniszczenie wystąpiło w okresie II wojny światowej. Zmiany te spowodowały zniszczenie starego układu przestrzennego a nawet zupełny zanik części ogrodów użytkowych od strony wsi. Wyniszczono zostały wszystkie krzewy oraz niższe gatunki pod względem struktury wieku .

Duże ubytki zwłaszcza z pośród gatunków iglastych oraz obcego pochodzenia nastąpiły po 1945 roku. Wyginęły tu lub zostały wycięte najokazalsze w województwie rzeszowskim orzechy czarne, nadto sosna wejmutka, mizerzab, surmia pospolita i inne.

Obecnie zachowały się dwie pojedynczo rosnące sosny wejmutki oraz okazały okaz igliczni trójcierniowej.

Do parku właściwego /ryc.1,2 / przylegają ogrody użytkowe których kwatery otoczone są starodrzewiem dębowym. Od strony wsi zaś starodrzew lipowy w otoczeniu byłych ogrodów użytkowych tj. wyrzynników został wyniszczony po 1945 roku.

Starodrzew dębowy w otoczeniu kwater drzew owocowych pochodzi z XVIII lub początku XIX wieku i zachowanych zgodnie z zarysem na planie pochodzącym z połowy XIX wieku. Na osi głównej dworu /od strony Cieniężowic / zachowały się dwie aleje z kasztanowca.

Rozległe niegdyś a dziś nieczynne stawy ze względu na lekki spadek terenu do doliny potoku oraz szeroko otwarty widok z byłego pałacu na tę część parku, jak również drogi obiegające lustro wodne /częściowo na groblach / stanowiły

wraz z pałacem centralną część założenia przestrzennego.

Po obu zaś skrzydłach parku rośnie do dziś zachowany starodrzew, tj. lipowy od strony wsi oraz dębowy /resztki poleśne/ od strony ośrodka gospodarczego /.

Linie horyzontu po przeciwnej stronie stawów zamykał brzeg lasu na przedpolu którego występowały błonia /obecnie grunty orne/.

K o s i e n i c e

3.2 Inwentaryzacja dendrologiczno-fitosocjologiczna

Powierzchnia 9 ha

Typ gleb

Pokrycie 40%

A ₁ Dąb szypułkowy	2.5	P
Lipa szerokolistna	1.1	
Lipa drobnolistna	+ 1	
Jabłoń domowa	1.3	
Kasztanowiec zwyczajny	+ 1	
Jesion wyniosły	R	
Sosna wejmutka	R	
Iglicznia trójcierniowa	R	300 cm
Orzech czarny	/ R /	400 cm
Klon polny	+	
Świerk zwyczajny	+	
Sliwa domowa	5 1	
Czereśnia	-	
~~Wixxin~~ ptasia	R	
Klon zwyczajny	+	
Olcha czarna	+	
Grochodrzew	+	
Mikorząb japoński	/ R /	
Surmia katalpa	/ R /	
Modrzew ~~polaki~~ europejski	+	

A 2 Róża dzika	+
Róża polna	+
Porzeczka złota	R
Sliwa tarnina	+
Klon polny	+
Grab pospolity	+
Chmiel zwyczajny	R
Trzmielina zwyczajna	+
Leszczyna pospolita	+
Głóg jednoszyjkowy	+
Bez czarny	+
Czeremcha zwyczajna	R
Grochodrzew	R
Lilak pospolity	R
Klon zwyczajny	R
Jesion zwyczajny	R
Kasztanowiec biały	R
Dąb szypułkowy	+
Wierzba ?	+

3.3 Przemiany układu przestrzennego.

Kosienice 1852-1973. /ryc.1,2,3 /.

- 1 Dwór murowany /zniszczony w okresie I wojny światowej/ .
- 2 Budynki mieszkalne
- 3 Ośrodek gospodarczy częściowo tylko zachowany
- 4 Waży obronne

Ślady stawów górnych mało czytelne w terenie. Sieć dróg parkowych mało czytelna.

Inwentaryzacja dendrologiczna /oznaczona na ryc. 3/obejmuje

- 5 Dąb szypułkowy
- 6 Grochodrzew
- 7 Iglicznia trójcierniowa
- 8 Klon zwyczajny
- 9 Klon polny
- 10 Kasztanowiec zwyczajny
- 11 Lipa szerokolistna
- 12 Lipa drobnolistna
- 13 Miłorząb japoński
- 14 Modrzew europejski
- 15 Olcha czarna
- 16 Orzech czarny
- 17 Surmia zwyczajna
- 18 Swierk pospolity
- 19 Sosna wejmutka

K o s i e n i c e

Diagram wartości

3.4

1.	Założenia przestrzenne zachowane	4
2.	Założenia przestrzenne o znaczeniu historycznym	10
3.	Założenia wodne istniejące	0
4.	Założenia wodne o znaczeniu historycznym	10
5.	Założenia ziemne o znaczeniu obronnym /zachowane/	10
6.	Założenia ziemne o znaczeniu historycznym	6
7.	Wartość krajobrazowa ogrodów	10
8.	Otoczenie krajobrazowe ogrodów	10
9.	Wartość zachowanego drzewostanu	10
10.	Udział gatunków obcych	1
11.	Zachowany układ kompozycji roślinnych o znac. historycz.	0
12.	Dwory i inne budynki o znaczeniu historyczno-architek.	0
13.	Drzewa pomniki	10
14.	Drzewa i inne gatunki o znaczeniu badowlanym	10
15.	Zachowany układ sieci drogowej	0
16.	Czytelne ślady sieci drogowej	0
17.	Zachowane ogrody użytkowe /warzywniki i sady owocowe/	4
18.	Zachowany układ przestrzenny ogrodów warzywnych	4
19.	Zachowane resztki leśne	10
20.	Dąbrowy o pochodzeniu naturalnym	10
21.	Związek z postaciami historycznymi	0
22.	Adaptacja terenu pod nowe budownictwo	10
23.	Rzeźba parkowa	0
Razem pkt.		129

4. Wnioski konserwatorskie.

- 4.1.1 Ogrody w granicach ochrony konserwatorskiej /ryc.3 /
uznać należy za obiekt zabytkowy.
- 4.1.2 Ograniczyć place składowe na obszarze ogrodów do terenów bezdrzewnych lub całkowicie zakazać składowisk, zwłaszcza materiałów budowlanych: jak kamień, żwir, cement i wapno /składowiska materiałów budowlanych na drogi itp./.
- 4.1.3 Tereny po wyburzonych piwnicach byłego dworu zysypać oraz utrzymać na tych terenach płaszczyzny trawników.
- 4.1.4 Odbudować założenia wodne przez uruchomienie młochów i przepustów na istniejących groblach. Rowy melioracyjne w sposób sztuczny naruszające mikrozelewnie parku usunąć poza obszar założeń wodnych o znaczeniu historycznym.
- 4.2.1 Zakazać naruszania wałów ziemnych o charakterze obronnym np. przez wywóz ziemi, wykonywanie odkrywek lub przecinanie powierzchni nowymi drogami itp.
- 4.2.2. Zamknąć drogi przejazdowe przez teren parku zwłaszcza w najbliższym otoczeniu drzew pomników.
- 4.2.3 Zaniechać parcelacji ogrodów użytkowych i parku na działki budowlane.
- 4.2.4 Do chwili wprowadzenia nowych nasadzeń należałoby utrzymać dotychczasowe formy użytkowania np. wypas bydła, koszenie.
- 4.2.5 Obszar parku wg. strefy ochrony konserwatorskiej /ryc.3 / należałoby otoczyć szpalerem grabowym, w miejscach zaś nasłonecznionych i otwartych szpalerem świerkowym a przede wszystkim ogrodzić.
- 4.2.6 Starodrzew zwłaszcza pomnikowe dęby szypułkowe i lipy /ryc.5 i 10 / wymagają pilnych prac konserwatorskich.
- 4.2.7 Drzewa pomniki zwłaszcza ponad czterdzieści okazałych dębów szypułkowych /ryc.3 i 5 / uznać za pomniki przyrody.

- 4.2.1 Strefa ściszej ochrony konserwatorskiej /Ryc.3/ obejmuje obszar stawów dolnych wraz z obrzeżem, biegnie następnie wzdłuż grobli do budynku poczty, następnie wzdłuż drogi do Ciemięrzowic, następnie granicą ogrodów użytkowych oraz byłego ośrodka gospodarczego
- 4.2.2. Strefa ochrony krajobrazowej obejmuje obszar na przedpolu parku do linii brzegowej lasu oraz strefę pól ornych od strony Ciemięrzowic.
- 4.3.1 Opracować należy szczegółowo inwentaryzację na podstawie pomiaru sytuacyjno wysokościowego. Projekt techniczny konserwacji drzewostanu oraz projekt rekonstrukcji ogrodów w oparciu o studium historyczne.
- 4.3.2 Przy opracowaniu doboru gatunków należałoby zwrócić uwagę na występowanie obok okazałych drzew pochodzących z resztek polesnych gatunków krajowych jak dąb i lipa /pochodzenia miejscowego/, nadto gatunki takie jak miłorząb, tulipanowce, orzechy czarne i limby które zostały wyniszczone w okresie II wojny światowej.
- 4.3.3 Wykonać fotografie lotnicze w celu inwentaryzacji układu przestrzennego oraz zbiorowisk roślinnych.
- 4.3.4 Ogrody nadają się pod adaptację np. pod budynki szkolne, internatowe, ośrodki zdrowia.
- 4.3.5 Z braku środków ekonomicznych /nie wykonanie projektów technicznych konserwacji drzewostanu i rekonstrukcji ogrodów/ należałoby je utrzymać jako t.zw. powierzchnie niezmiennialne, ewentualnie na obrzeżu ogrodów wysadzić większą ilość drzew pochodzenia miejscowego jak lipa, dąb a zwłaszcza wprowadzić większą ilość krzewów szpilkowych.

5. Wykaz rycin i dokumentacja fotograficzna

Ryc.1 Kosienice 1850. Fotokopia planu katastralnego.

Ryc. 2 Kosienice 1852. Fotokopia planu katastralnego

Ryc.3 Kosienice 1852-73. Przemiany układu przestrzennego i inwentaryzacja terenowa.

Ryc.4 Kosienice 1973. Granica ściszej ochrony konserwatorskiej oraz strefa ochrony krajobrazowej.

Ryc.5 Kosienice 1973. Starodrzew dębowy. Widok ogólny.

Ryc.6 Kosienice 1963. Starodrzew lipowy w południowo-zachodniej części parku

Ryc.7 Kosienice 1963. Ogólny widok na park od południowo-zachodniej części, na pierwszym planie okazałe lipy szerokolistne.

Ryc.8 Kosienice 1963. Ogólny widok na starodrzew dębowy o charakterze resztek poleśnych /dolna część ogrodu/ oraz ocalałe zabudowania byłego ośrodka gospodarczego

Ryc.9 Kosienice 1963. Starodrzew dębowy w dolnej części ogrodu po prawej stronie fragment białego domku oraz widok na las za stawami.

Ryc.10 Kosienice. 1963. Starodrzew dębowy oraz widok na budynki byłego ośrodka gospodarczego i linię brzegową lasu ze stawami.

Ryc.11 Kosienice 1963. Najokazalsze dęby szypułkowe

Ryc.12 Kosienice 1963. Dęby szypułkowe, pomniki przyrody, w głębi widok na las ze stawami

Ryc.13 Kosienice 1963. Dęby - pomniki przyrody oraz resztki zabudowań byłego ośrodka gospodarczego /spichlerz/

Ryc.14 Kosienice 1963. Dęby pomniki przyrody oraz resztki zabudowań byłego ośrodka gospodarczego /spichlerz/

Ryc 15. Kos ienice 1975. Aleja kasztanowa na wałach obronnych

Ryc 16. Kosienice 1975. Obrzeże parku od strony Ciemieżowic
/strefa ochrony krajobrazowej/ aleja kasztanowa
na założeniach ziemnych o charakterze obronnym. W głębi
las o charakterze naturalnym

Fot. J.Wojciechowski. Negatywy w posiadaniu TPN w Przemyśle

Ryc. 1

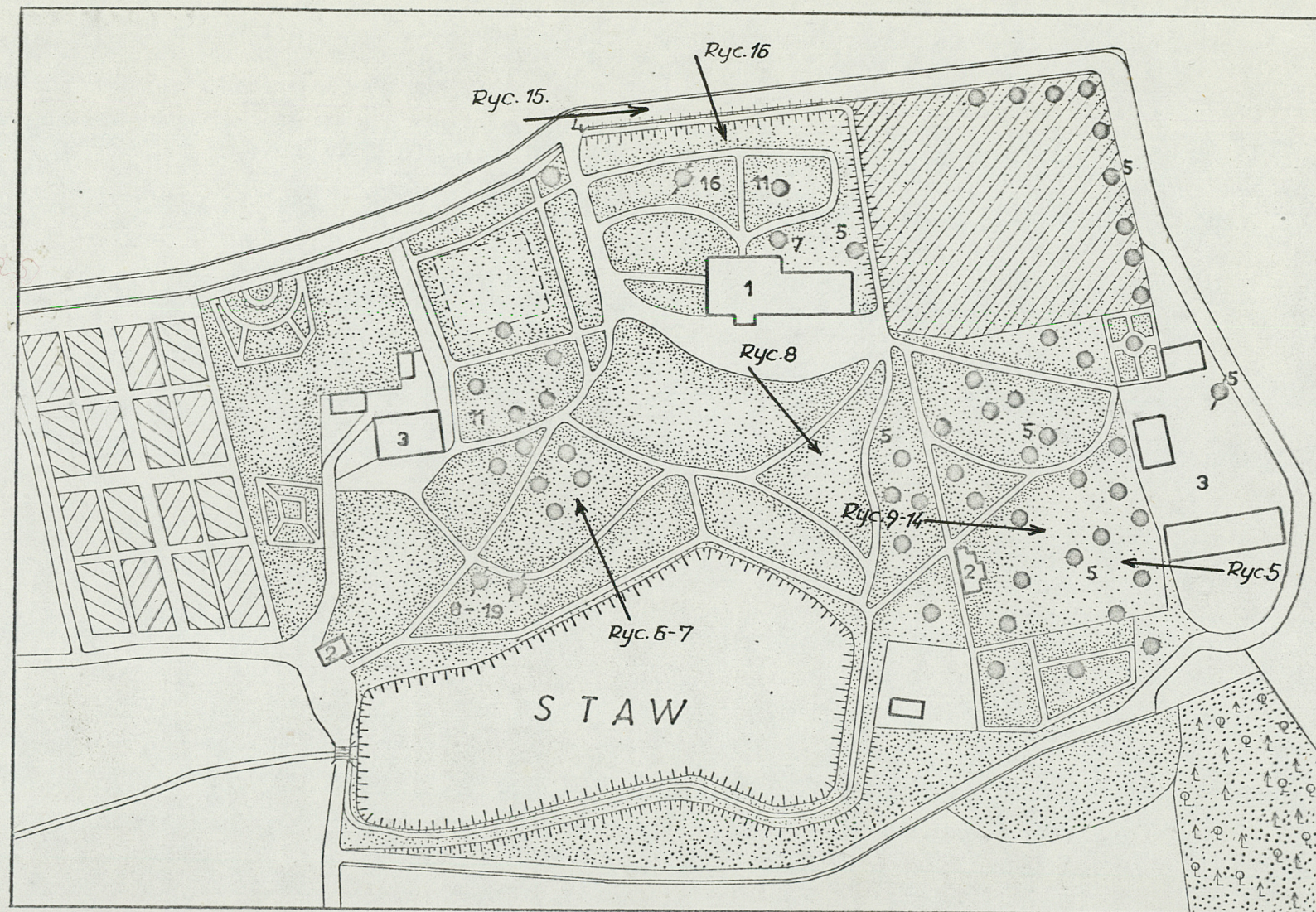

KOSIENICE 1852 r

Ryc. 4

Rye. 5

Ryc. 6

6

Ryc. 7

Ryc. 8

Ryc. 9

Ryc. 10

Ryc. 11

Ryc. 12

Ryc. 13

Ryc. 14

Ryc 15

Ryc 16